

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ МІСТ ДЛЯ ПОТРЕБ СТАЛОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ПРОЕКТНО ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ*

© 2016 ГОРБАНЬ В. Б.

УДК 330.34+336.14:352(477)

Горбань В. Б. Особливості використання фінансових ресурсів міст для потреб сталого енергетичного розвитку на засадах проектно орієнтованого управління

Розкрито значення ресурсного забезпечення органів місцевого самоврядування на шляху досягнення цілей сталого енергоефективного розвитку. Окреслено стан енергозбереження в територіальних громадах України з позиції аналізування інфраструктурних секторів міського господарства. Проаналізовано особливості використання коштів міських бюджетів на реалізацію заходів з енергоефективності та придбання паливно-енергетичних ресурсів. Проведено деталізоване аналізування процесу акумулювання та використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування для потреб сталого енергоефективного розвитку на прикладі міста Рівне. Обґрунтовано необхідність групування заходів з енергозбереження в секторальні пакети портфелів проектів з метою підвищення загальної економічної ефективності енергоощадних проектів. Розглянуто способи активізації муніципального потенціалу енергозбереження на засадах проектно орієнтованого управління. Отримані результати досліджень можуть бути використані при розробці місцевих програм з енергоефективності та плануванні бюджетних асигнувань на заходи з енергозбереження.

Ключові слова: сталий енергоефективний розвиток, фінансові ресурси міста, проектно орієнтоване управління, міський бюджет, муніципальний потенціал енергозбереження, паливно-енергетичні ресурси, капіталовкладення.

Рис.: 5. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 11.

Горбань Васи́лина Богданівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (вул. Клепарівська, 35, Львів, 79000, Україна)

E-mail: vasylyna.horban@yandex.ua

УДК 330.34+336.14:352(477)

UDC 330.34+336.14:352(477)

Горбань В. Б. Особенности использования финансовых ресурсов городов для нужд устойчивого энергетического развития на основе проектно ориентированного управления

Раскрыто значение ресурсного обеспечения органов местного самоуправления на пути достижения целей устойчивого энергоэффективного развития. Очерчено состояние энергосбережения в территориальных общинах Украины с позиции анализа инфраструктурных секторов городского хозяйства. Проанализированы особенности использования средств городских бюджетов на реализацию мероприятий по энергоэффективности и приобретение топливно-энергетических ресурсов. Проведен детальный анализ процесса аккумулирования и использования финансовых ресурсов органов местного самоуправления для потребностей устойчивого энергоэффективного развития на примере города Ровно. Обоснована необходимость группировки мероприятий по энергосбережению в секторальные пакеты портфелей проектов с целью повышения общей эффективности энергосберегающих проектов. Рассмотрены способы активизации мунципального потенциала энергосбережения на основе проектно ориентированного управления. Полученные результаты исследований могут быть использованы при разработке местных программ по энергоэффективности и планированию бюджетных ассигнований на мероприятия по энергосбережению.

Ключевые слова: устойчивое энергоэффективное развитие, финансовые ресурсы города, проектно ориентированное управление, городской бюджет, мунципальный потенциал энергосбережения, топливно-энергетические ресурсы, капиталовложения.

Рис.: 5. **Табл.:** 2. **Библ.:** 11.

Горбань Васи́лина Богдановна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела организации научно-исследовательской деятельности, Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности (ул. Клепаровская, 35, Львов, 79000, Украина)

E-mail: vasylyna.horban@yandex.ua

Horban V. B. The Particularities of Using the Financial Resources of Cities for the Sustainable Energy Development Based on the Project Oriented Management

The article discloses importance of the resources provision of the local self-administration bodies in the way of achieving the goals of sustainable energy-efficient development. The status of energy saving in the territorial communities of Ukraine has been outlined from the position of the analysis of the infrastructure sectors of urban economy. Particularities of using the means of municipal budgets for implementing the activities on energy efficiency and the acquisition of fuel and energy resources have been analyzed. A detailed analysis of the process of accumulation and use of financial resources of the local self-government bodies for the sustainable energy-efficient development in the city of Rivne has been conducted. The necessity of grouping activities on energy efficiency in sectoral packages of projects' portfolios in order to improve the overall efficiency of the energy saving projects has been substantiated. The article considers ways to activate the municipal potential of energy saving based on the project oriented management. The obtained results of research can be used to develop local programs on energy efficiency and in planning the budgetary appropriations for the energy saving activities.

Keywords: sustainable energy-efficient development, financial resources of city, project oriented management, city budget, municipal potential of energy saving, fuel and energy resources, capital investment.

Fig.: 5. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 11.

Horban Vasylyna B. – PhD (Economics), Senior Research Fellow of the Department of Organization of Scientific and Research Activities, Lviv State University of Life Safety (35 Kleparivska Str., Lviv, 79000, Ukraine)

E-mail: vasylyna.horban@yandex.ua

Сучасний етап державотворення характеризується поступовим перенесенням ваги у процесах прийняття рішень на регіональний та місцевий рівень, що, своєю чергою, вимагає концептуального реформування інституту місцевого самоврядування в Україні з урахуванням фінансових можливостей територіальних громад. Адже необхідною умовою дієвості

органів місцевого самоврядування, поступального та ефективного міського розвитку, зокрема у сфері енер-

* Роботу виконано в межах реалізації угод № 120000.1000-PO-WTC-02 та №120000.1000-PO-WTC-03 в рамках Проекту United States Agency for International Development «Муніципальна енергетична реформа в Україні».

гоефективності та енергозбереження, є належне ресурсне забезпечення. У цьому контексті в центрі уваги науково-практичних досліджень перебувають місцеві бюджети як самостійні інститути фінансів місцевого рівня. Впродовж останніх років системного характеру набувають тенденції невиконання місцевих бюджетів, що більшою мірою обумовлено обмеженістю фінансових ресурсів територіальних громад і низькою ефективністю бюджетних видатків. При цьому нововведення Бюджетного та Податкового кодексів, задекларовані законотворцями як механізми децентралізації бюджетної системи держави, поглибили переважну більшість проблем у системі бюджетування на місцевому рівні.

Зазначене обумовлює необхідність переосмислення процесу використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування передусім на потреби сталого енергетичного розвитку, адже питання забезпеченості паливно-енергетичними ресурсами є основою розвитку та стабільного функціонування усіх сфер міського господарства.

Механізми енергетичної політики в містах України потребують концептуального видозмінення, що значною мірою обумовлено декількома причинами. *По-перше*, це високий рівень витрат на оплату за використання паливно-енергетичних ресурсів для забезпечення належного функціонування будівель бюджетного й житлового секторів міської інфраструктури та дотримання в них санітарно-гігієнічних норм; *по-друге*, незадовільний технічний та фінансовий стан комунальних підприємств, що надають послуги з теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення; *по-третє*, інтенсивний розвиток приватного та громадського транспорту, що не лише негативно впливає на збільшення обсягу споживання палива, але й на обсяги викидів парникових газів.

Значний рівень витрат на придбання енергоносіїв для будівель бюджетного та житлового секторів України першочергово обумовлений перманентним зростанням тарифів. Водночас слід зауважити, що значний масив бюджетних закладів та установ побудовано до 1990 р. Відтак переважна частина будівель характеризується високим рівнем питомого енергоспоживання через їх неналежну експлуатацію, недостатню кількість чи відсутність поточних і капітальних ремонтних робіт. Таким чином, більшість споруд не відповідають сучасним вимогам енергоефективності й потребують значних інвестицій для їх модернізації.

Схожа ситуація спостерігається в містах України з житловим сектором. Аналізування даних щодо наявного багатоквартирного житлового фонду показує, що основна його частина представлена будинками масових серій забудови 1950–1980 рр., які не лише морально застаріли, але й мають суттєві конструктивні недоліки. Відтак енергетичні витрати на забезпечення дотримання в будівлях санітарно-гігієнічних норм значно перевищують сучасні нормативні значення [1, с. 585–586].

Масштабна модернізація існуючих будівель житлового та бюджетного секторів може привести до суттєвого скорочення потреб у природному газі й в пер-

спективі зменшити залежність держави від імпорту цього енергоресурсу, підвищивши тим самим рівень енергетичної безпеки. Проте запровадження таких підходів потребує комплексного вирішення фінансових і техніко-технологічних проблем комунальних підприємств, що надають послуги з теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення. Відомо, що недосконала тарифна політика з відсутньою інвестиційною складовою на послуги з централізованого тепло- та водопостачання призвела до відсутності у комунальних підприємств засобів для проведення модернізації їх інфраструктурних мереж і систем, у тому числі із застосуванням інноваційних енергоефективних технологій. Як результат, основними проблемами сектора водопостачання на сьогодні є зношеність мереж, технологічного й енергетичного обладнання водопровідних насосних станцій, каналізаційних насосних станцій та каналізаційних очисних споруд. Теплогенеруючі підприємства також мають ряд системних проблем, характерних для усіх підприємств цієї галузі, а саме: експлуатація морально застарілого та фізично зношеного обладнання котельень, розбалансованість гідравлічних режимів теплових мереж та їх незадовільний технічний стан, низький рівень автоматизації виробничих процесів тощо. Існуючу ситуацію ускладнює тенденція щодо відключення споживачів від системи централізованого теплопостачання та перехід їх на індивідуальне опалення. Крім того, в останні роки нова багатоквартирна забудова також доволі часто обладнується системами індивідуального опалення або автономними котельнями. Усе це призводить до того, що встановлені потужності котельень теплопостачальних комунальних підприємств значно перевищують приєднане теплове навантаження [1, с. 585–586; 2, с. 236].

Додатково зауважимо, що протягом багатьох років реальні витрати надавачів житлово-комунальних послуг на постачання основних енергоресурсів населенню покривалися через систему перехресного субсидування коштами споживачів інших категорій. Очевидно, що за таких умов рівень обізнаності населення у проблемах енергозбереження був надзвичайно низьким, а одиничні проекти з підвищення енергоефективності в житловому секторі не мали достатньої інвестиційної привабливості для їх подальшого поширення через низький рівень тарифів.

Ситуація суттєво змінилася у 2014 р. із прийняттям Кабінетом Міністрів України рішення про необхідність вдосконалення державної політики щодо регулювання цін на природний газ і тарифів на теплову енергію з метою приведення їх до економічно обґрунтованого рівня [3], що призвело до різкого зростання цін на основні паливно-енергетичні ресурси. Зокрема, у 2015 р. у порівнянні з 2010 р. ціни на природний газ для населення зросли в 14,8 разу, а для побутових споживачів – у 3,3 разу. Водночас вартість електричної енергії зросла в середньому для населення у 2,6 разу, а для побутових споживачів – у 2,8 разу [4]. Таким чином, більш прагматична тарифна політика держави стала визначальним чинником, котрий змусив споживачів усіх категорій, а передусім населення, пере-

глянути свої уявлення щодо раціонального споживання і використання паливно-енергетичних ресурсів. Відтак питання енергозбереження постало як ніколи гостро. Актуальність досліджуваної проблематики підсилилася військовими подіями на сході України та анексією Автономної Республіки Крим, адже основна частина покладів корисних копалин та вугілля відтепер знаходиться в політично нестабільних регіонах України й зонах військового конфлікту з Російською Федерацією.

Сьогодні існує гостра необхідність фундаментального перегляду підходів до проблем енергоефективності та енергетичної безпеки нашої країни. Без активізації заходів зі збереження використання викопних паливно-енергетичних ресурсів та диверсифікації джерел їх генерування, територіальні громади надалі неотримуватимуть кошти, необхідні як для вдосконалення механізмів управління міськими інфраструктурними секторами, так і для підвищення якості життя мешканців відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Мету статті бачаємо в ретельному аналізуванні особливостей акумулювання та використання фінансових ресурсів для потреб сталого енергетичного розвитку міст України з подальшим оцінюванням існуючого потенціалу енергоефективності на засадах проектно орієнтованого управління.

Перш за все слід зауважити, що для сталого та енергоефективного розвитку територіальних громад необхідним є достатній рівень забезпечення відповідними фінансовими ресурсами. Проте в умовах тотального дефіциту бюджетних асигнувань на державному та місцевому рівнях фінансової спроможності міст України у цьому відношенні недостатньо, особливо якщо мова йде про впровадження проектів із комплексної реновації окремих інфраструктурних секторів міст. Це, своєю чергою, актуалізує питання необхідності залучення додаткових фінансових ресурсів, у тому числі зовнішнього походження (гранти, кредити, механізм енергосервісного контрактингу тощо), а також їх ефективного використання з метою отримання максимально можливого результату.

За даними Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень в рамках виконання проекту «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження» за підтримки USAID, встановлено, що за 2015 р. 80,6% видатків місцевих бюджетів традиційно спрямовано на розвиток соціально-культурної сфери. Відповідно розвиток сфери житлово-комунального господарства та міської інфраструктури, а також сфери енергетики (у тому числі впровадження енергоефективних проектів) фінансувався за залишковим принципом [5, с. 64]. Водночас згідно з даними звіту Асоціації «Енергоефективні міста України» щодо використання коштів міських бюджетів на енергоефективність та придбання енергоресурсів за 2011–2014 рр. [6], підготовленого в рамках реалізації міжнародного проекту USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні», встановлено, що в більшості українських міст на закупівлю паливно-енергетичних ресурсів припадає близько 10% бюджетних видатків. Коливання значень даного показника в

розрізі міст України незначне і становить менше 1,5%. Разом з тим, частка видатків на заходи енергозбереження в загальній структурі капітальних видатків міст значно різниться і залежить від чисельності територіальної громади та джерел наповнення дохідної частини міського бюджету.

Для деталізованого аналізування процесу акумулювання та використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування на потреби сталого енергоефективного розвитку обрано м. Рівне, що є підписантом провідної ініціативи Європейського Союзу зі збереження клімату й енергії «Угоди мерів»; з квітня 2016 р. має оновлену Програму дій зі сталого енергетичного розвитку міста до 2020 р. відповідно до вимог Європейського Союзу [7; 8] та є активним учасником міжнародних проектів, націлених на впровадження енергоефективної муніципальної політики. Передусім здійснимо аналізування бюджету м. Рівне за період 2009–2015 рр. (табл. 1, табл. 2). Точкою відліку для аналізування обрано 2009 р., адже саме в цей період у місті започатковано ведення реєстру інвестиційних енергоефективних проектів.

Виходячи з даних табл. 1, можна прослідкувати поступове зростання доходів бюджету м. Рівне (за винятком 2014 р.). Аналогічна тенденція відображена в табл. 2, що демонструє динаміку змін видатків бюджету міста за досліджуваний період. Аналізування структури видатків місцевого бюджету м. Рівне за функціональною класифікацією показує їх однозначну соціальну спрямованість, що фактично притаманно місцевим бюджетам усіх міст України. У цілому така тенденція мала б привести до вирішення питань соціально-економічного характеру в суспільстві, проте в умовах сьогодення значені видатки націлені виключно на фінансування споживчих потреб. Негативним явищем є також поступове зростання частки захищених видатків у структурі видаткової частини місцевого бюджету м. Рівне, що, своєю чергою, демонструє тенденцію до зменшення фінансового ресурсу бюджету, котрий доцільно спрямовувати на інвестиційні цілі.

Відповідно до даних звіту Асоціації «Енергоефективні міста України» щодо використання коштів міських бюджетів на енергоефективність [6] встановлено, що в середньому питома вага видатків загального фонду бюджету м. Рівне за аналізований період розподілилася таким чином:

- ✦ видатки на оплату за спожиті енергоресурси – 8,4%;
- ✦ видатки на оплату праці – 46,0%;
- ✦ інші видатки – 45,6%.

Динаміку видатків м. Рівне щодо оплати за паливно-енергетичні ресурси в розрахунку на одиницю площі продемонструємо на прикладі сектора будівель, що фінансуються з міського бюджету (рис. 1). Додатково зауважимо, що мова йде насамперед про будівлі соціального призначення (лікарні, поліклінічні відділення, школи, дитячі навчальні заклади тощо). Фінансове навантаження за такими проплатами покладено виключно на міський бюджет.

Таблиця 1

Доходи бюджету м. Рівне за 2009–2015 рр.

Структура доходів бюджету м. Рівне				
Рік	Разом, тис. грн	Загальний фонд, тис. грн	Спеціальний фонд, тис. грн	
			Разом	У т. ч. бюджет розвитку
2009	488957,10	416274,92	72682,18	24776,04
2010	604500,51	540074,81	64425,70	13750,00
2011	640622,49	590866,27	49756,23	28338,63
2012	756980,13	681513,65	75466,48	25018,48
2013	877636,73	775193,73	102443,00	45100,00
2014	657762,57	550259,70	107502,87	56618,10
2015	1074890,71	1039520,31	35370,40	5721,40

Джерело: складено за [9].

Таблиця 2

Видатки бюджету м. Рівне за 2009–2015 рр.

Структура видатків бюджету м. Рівне				
Рік	Разом, тис. грн	Загальний фонд, тис. грн	Спеціальний фонд, тис. грн	
			Разом	У т. ч. бюджет розвитку
2009	487957,10	415274,92	72682,18	24776,04
2010	603740,51	539324,81	64415,70	13750,00
2011	640612,49	590866,27	49746,23	28338,63
2012	756973,23	677513,65	79459,58	29018,48
2013	876630,73	774193,73	102437,00	45100,00
2014	657756,07	550259,70	107496,37	56618,10
2015	1070884,21	1010140,75	60743,46	31100,96

Джерело: складено за [9].

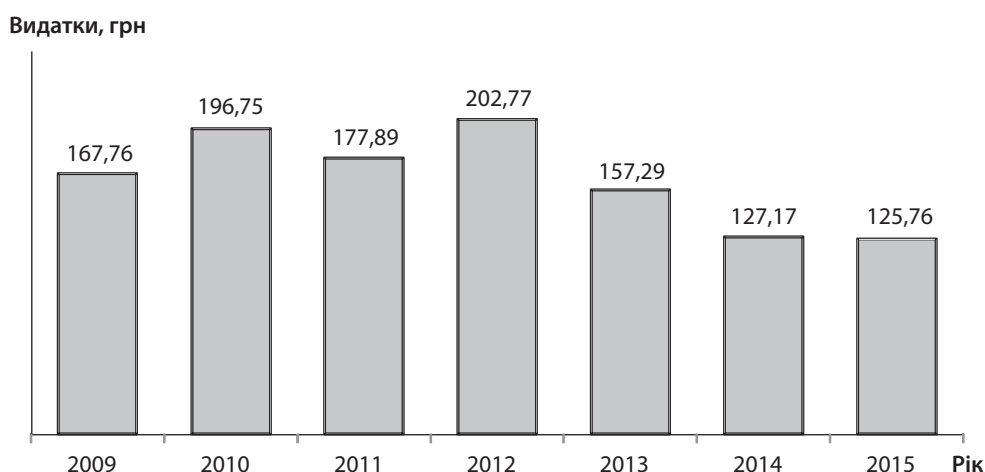

Рис. 1. Динаміка видатків щодо оплати за паливно-енергетичні ресурси в розрахунку на 1 кв. м будівель, що фінансуються з міського бюджету міста Рівне, грн

Джерело: складено за [10].

У цілому зменшення обсягу грошових коштів, скерованих на оплату паливно-енергетичних ресурсів протягом останніх трьох років, зумовлено сприятливими погодними умовами (особливо в зимовий період) та запровадженням у місті системи енергетичного менеджменту та енергомоніторингу.

Водночас слід зауважити, що в сучасних умовах органи місцевого самоврядування фактично позбавлені можливості до підвищення ефективності й результативності бюджетних видатків у спосіб упорядкування інфраструктурної мережі міста. Всебічна регламентація структури видатків місцевих бюджетів на державному

рівні зумовлює те, що більшість існуючих нормативів не відповідають умовам сьогодення (зокрема, демографічній ситуації, вимогам реформи децентралізації в Україні); здебільшого практикується принцип орієнтації не на споживача послуги, а на особливості утримання установи, що не дозволяє належним чином оптимізувати систему мережево-інфраструктурних об'єктів міста.

З метою активізації муніципального потенціалу енергозбереження, досягнення належного рівня сталого енергоефективного розвитку, зменшення обсягу споживання викопних паливно-енергетичних ресурсів, а відповідно і викидів вуглекислого газу, необхідним є впровадження комплексного підходу до реалізації портфелів інвестиційних проектів у сфері енергоефективності. У цьому контексті важливим є аналізування обсягу видатків на заходи з енергозбереження (рис. 2).

Рис. 2. Питома вага видатків на заходи з енергозбереження для реалізації енергоефективних проектів у м. Рівне за 2009–2015 рр. (у відсотковому вираженні)

Джерело: складено за [10].

Як видно з рис. 2, обсяг виділених коштів з бюджету міста Рівне на заходи з енергозбереження, особливо протягом останніх трьох років, є недостатнім, що не дозволяє повною мірою забезпечити впровадження системних рішень у сфері енергоефективності.

Варто зазначити, що протягом трьох останніх років намітилася тенденція до зниження й абсолютних обсягів капітальних видатків місцевого бюджету м. Рівне, а також до стійкого зниження частки капітальних видатків у загальних видатках місцевого бюджету. У даному контексті слід враховувати, що переважна частина капітальних видатків – це видатки на капітальний ремонт і реконструкцію, тобто видатки, що забезпечують підтримання стану об'єктів, однак не забезпечують сталий та енергоефективний розвиток території громади.

На рис. 3 графічно продемонстровано розподіл капіталовкладень у проектні енергозберігаючі заходи в розрізі інфраструктурних секторів м. Рівне. При розрахунку не враховано сектор промисловості, який відповідно до методології Європейської комісії щодо розробки муні-

ципальних планів дій зі сталого енергетичного розвитку [7; 8] не є обов'язковим інфраструктурним сектором для включення у базовий кадастр викидів вуглекислого газу, а відтак і у муніципальний енергетичний баланс.

Водночас на рис. 4 і рис. 5 наведено розподіл сумарної річної економії паливно-енергетичних ресурсів у натуральному виразі та грошовому еквіваленті після впровадження енергоефективних проектів.

Як видно з рис. 3 – рис. 5, найбільшу кількість інвестицій у м. Рівне за період з 2009 по 2015 рр. вкладено в сектор теплопостачання та сектор будівель; відповідно в цих секторах досягнуто найбільшого рівня економії паливно-енергетичних ресурсів у натуральному та грошовому еквівалентах. На перший погляд очевидним є те, що значні обсяги капіталовкла-

день зумовлюють позитивний ефект у вигляді високого рівня економії паливно-енергетичних ресурсів, зменшення обсягу витрат на оплату за них, а відповідно, і фінансового навантаження на міський бюджет. Проте на практиці відповідна кореляція не завжди прослідковується. Слід зазначити, що основною особливістю портфелів проектів з енергоефективності повинна бути їх комплексність. Адже зміни на одному із етапів виробництва, транспортування або споживання паливно-енергетичних ресурсів зумовлюють суміжні причинно-наслідкові зміни на інших етапах використання енергоресурсів. При цьому підвищення рівня ефективності на одному етапі може призводити до збільшення витрат паливно-енергетичних ресурсів на іншому етапі. Таким чином, бажаний результат у вигляді скорочення обсягу витрат первинного палива може бути суттєво меншим за очікуваний або взагалі недосяжним.

До прикладу, встановлення індивідуальних теплових пунктів з погодним регулюванням відносно зовнішньої температури повітря передбачає застосування кількісного регулювання теплової енергії у споживача,

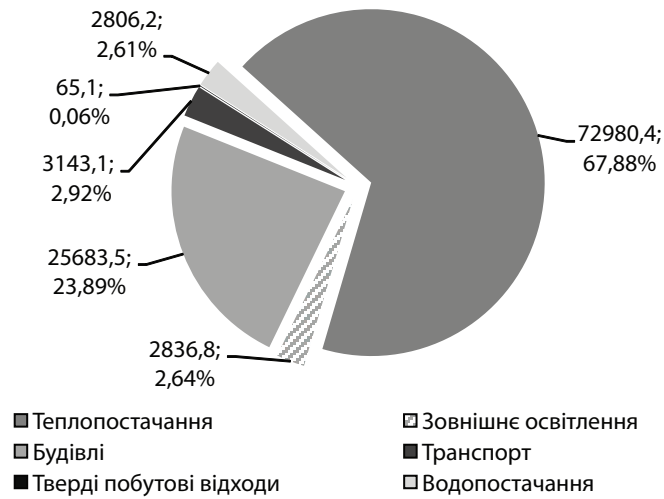

Рис. 3. Сумарний розподіл капіталовкладень в енергоефективні проекти м. Рівне за період 2009–2015 рр. (у грошовому еквіваленті (тис. грн) та відсотковому вираженні)

Джерело: складено за [10].

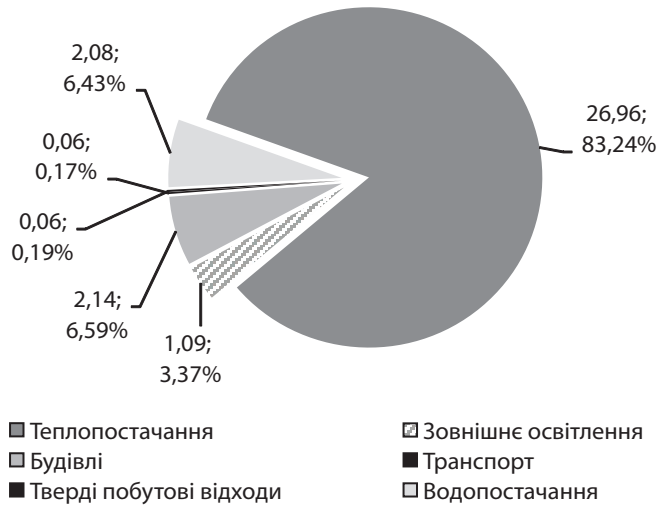

Рис. 4. Розподіл сумарної річної економії паливно-енергетичних ресурсів м. Рівне за період 2009–2015 рр. (у розрізі основних інфраструктурних секторів у натуральному еквіваленті (тис. т. у. п.) та відсотковому вираженні)

Джерело: складено за [10].

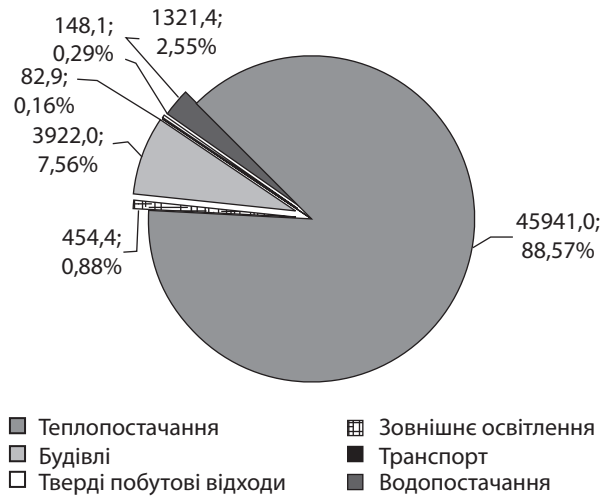

Рис. 5. Розподіл сумарної річної економії паливно-енергетичних ресурсів м. Рівне за період 2009–2015 рр. (у розрізі основних інфраструктурних секторів у грошовому еквіваленті (тис. грн) та відсотковому вираженні)

Джерело: складено за [10].

тобто безпосередньо на будівлі. Отже, імплементація заходів, пов'язаних зі зменшенням витрат теплової енергії, спричиняє обов'язкове зменшення витрат мережної води, відхилення режиму роботи мережевих насосів від оптимальних параметрів і зменшення ефективності їх роботи. Таким чином, довільна зміна кількості води в системі теплопостачання при масовому встановленні індивідуальних теплових пунктів з погодним регулюванням може призвести до повного гідравлічного і теплового розрегулювання теплових мереж, необхідності встановлення у індивідуальних теплових вводах регуляторів перепаду тиску та датчиків частоти обертів мережних pomp у котельнях, проведенні інших змін у схемі виробництва і транспортування теплової енергії. Водночас, утеплення зовнішніх огорожувальних конструкцій будівель може призвести до збільшення енергетичних витрат на системи механічної вентиляції по боротьбі з надлишками теплоти при інтенсивному заповненні приміщень людьми та підвищення рівня теплонаходжень від офісної техніки чи технологічного обладнання.

Таким чином, при неналежному плануванні набору заходів у портфелі енергоефективних проектів очікуваний позитивний результат може супроводжуватися низкою побічних ефектів. Відтак важливим є об'єднання заходів з енергозбереження в секторальні пакети портфелів проектів на усіх етапах генерування, транспортування та використання паливно-енергетичних ресурсів, що сприятиме підвищенню загальної економічної ефективності енергоощадних проектів. Впровадження проектів з енергозбереження повинно базуватися на системному підході, який вимагає прийняття ефективних управлінських й проектних рішень та прикладання спільних зусиль усіх зацікавлених сторін портфелю інвестиційних проектів.

Беручи до уваги питання обмеженості фінансових ресурсів, органам місцевого самоврядування необхідно ретельно обирати проекти для першочергового впровадження з метою максимізації ефектів від їх реалізації в рамках муніципальної енергетичної політики та належним чином деталізувати джерела фінансування енергоефективних заходів. Разом з тим, важливим є поступове зміщення акцентів у енергоефективних проектах із модернізації енергетичного сектора та термосанції громадських чи житлових будівель у бік розвитку відновлюваних джерел енергії з метою зменшення обсягів викидів парникових газів у атмосферу, а відтак і мінімізації антропогенного тиску на довкілля.

Доступні умови співпраці у сфері енергозбереження з метою залучення грантових і кредитних коштів для органів місцевого самоврядування на даний момент пропонують: Німецьке товариство технічного співробітництва, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Європейський Союз, Міжнародна програма співпраці в енергетичній сфері, Агентство США з міжнародного розвитку, Фонд Східного Партнерства у сфері енергоефективності та екології, Північна Екологічна Фінансова Корпорація, Міжнародна фінансова корпорація, Вишеградський фонд, Глобальний екологічний фонд, Проекти підтримки

реалізації «Угоди Мерів щодо клімату і енергії», Програми транскордонного співробітництва та інші.

Водночас зауважимо, що залучення позикових коштів до бюджету міста для фінансування будь-яких програм регламентується Бюджетним кодексом України. З урахуванням обмежень, встановлених частиною 3 статті 18 Бюджетного кодексу України, «загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого територіальною громадою міста боргу (без урахування гарантійних зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій) станом на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 200 відсотків (для міста Києва – 400 відсотків) середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень бюджету розвитку (без урахування обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів (субвенцій) з інших бюджетів), визначеного прогнозом відповідного місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди» [11]. Окрім того, частиною 6 статті 74 Бюджетного кодексу України передбачено, що «видатки місцевого бюджету на обслуговування місцевого боргу не можуть перевищувати 10 відсотків видатків загального фонду місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування місцевого боргу» [11].

Для досягнення максимальної ефективності використання коштів міського бюджету необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат у містах та надати місцеві гарантії для залучення інвестицій в енергоефективні проекти. Економічно доцільним є застосування механізмів енергосервісного контрактингу та державно-приватного партнерства.

ВИСНОВКИ

Означена сукупність існуючих проблем поряд із новими викликами, що диктуються військовими подіями на сході України та сучасними державотворчими реформами, доводять необхідність кардинальних змін у практиці проектно орієнтованого управління використанням фінансових ресурсів міст для потреб сталого енергетичного розвитку. Важливим елементом концептуальної енергоефективної трансформації міст вбачаємо формування ендогенно орієнтованої моделі сталого муніципального розвитку на засадах інтенсифікації рівня відповідальності ключових стейкхолдерів за економічну та екологічну ситуацію на підвідомчих територіях та в інфраструктурних секторах міста. Досягнення зазначених цілей дозволить створити сприятливі умови для підвищення рівня конкурентоспроможності місцевої, а відтак і національної економіки та забезпечити сталий розвиток країни. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Проблеми сталого розвитку суспільства: погляд очима різних поколінь: монографія/за заг. ред. О. Ю. Березіної, Ю. В. Ткаченко; Національна мережа ВНЗ-партнерів спільного Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»; Черкаський державний технологічний університет. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2016. 706 с.

2. Горбань В. Б. Актуальні проблеми ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та їх вплив на економіку України. *Наука й економіка*. 2014. Вип. 3 (35). С. 231–238.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення державної політики регулювання цін на природний газ і тарифів на теплову енергію та забезпечення посилення соціального захисту населення під час оплати житлово-комунальних послуг» від 25.03.2014 р. № 81. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/81-2014-%D0%BF>

4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: <http://www.nerc.gov.ua/>

5. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2015 рік/Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. Київ, 2016. 80 с.

6. Звіт щодо використання коштів міських бюджетів на енергоефективність та придбання енергоресурсів за 2011–2014 роки містами – членами Асоціації «Енергоефективні міста України» та містами – підписантами Угоди Мерів. Львів, 2015. URL: https://www.dropbox.com/s/c0vi1q5ufg2r1hv3vit_41.pdf?dl=0

7. How to develop a sustainable energy action plan (SEAP) in the Eastern Partnership and Central Asian cities. Part I: «The SEAP process, step-by-step towards the –20% target by 2020»: guidebook, 2013. URL: http://www.covenantofmayors.eu/IMG/pdf/SEAP_guidebook_Part_I.pdf

8. How to develop a Sustainable Energy Action Plan (SEAP) in the Eastern Partnership and Central Asian Cities. Part II: «Baseline Emissions Inventory»: guidebook, 2014. URL: http://www.covenantofmayors.eu/IMG/pdf/SEAP_guidebook_Part_II.pdf

9. Офіційний сайт Рівненської міської ради. URL: <http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/index.aspx>

10. Рішення Рівненської міської ради «Про затвердження Плану дій сталого енергетичного розвитку міста Рівного до 2020 року в новій редакції» № 780 від 21.04.2016 р. URL: <http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/rada/SearchDecisionsOfRada.aspx>

11. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>

REFERENCES

Horban, V. B. "Aktualni problemy efektyvnoho vykorystannia palyvno-enerhetychnykh resursiv ta yikh vplyv na ekonomiku Ukrainy" [Actual problems of efficient use of fuel and energy resources and their impact on the economy of Ukraine]. *Nauka i ekonomika*, no. 3(35) (2014): 231-238.

"How to develop a sustainable energy action plan (SEAP) in the Eastern Partnership and Central Asian cities. Part I: «The SEAP process, step-by-step towards the –20% target by 2020»: guidebook, 2013". http://www.covenantofmayors.eu/IMG/pdf/SEAP_guidebook_Part_I.pdf

"How to develop a Sustainable Energy Action Plan (SEAP) in the Eastern Partnership and Central Asian Cities. Part II: «Baseline Emissions Inventory»: guidebook, 2014". http://www.covenantofmayors.eu/IMG/pdf/SEAP_guidebook_Part_II.pdf

[Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/81-2014-%D0%BF>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>

Ofitsiynyi sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh. <http://www.nerc.gov.ua/>

Ofitsiynyi sait Rivnenskoï miskoi rady. <http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/index.aspx>

Problemy staloho rozvytku suspilstva: pohliad ochyma riznykh pokolin [Problems of sustainable development of society:

a view through the eyes of different generations]. Cherkasy: Cha-banenko Yu. A., 2016.

"Rishennia Rivnenskoï miskoi rady «Pro zatverdzhennia Planu dii staloho enerhetychnoho rozvytku mista Rivnoho do 2020 roku v novii redaktsii» № 780 vid 21.04.2016 r." [The decision of the Rivne city Council "On approval of action Plan for sustainable energy development of the city level up to 2020 in a new edition". No. 780 from 21.04.2016]. <http://www.city-adm.rv.ua/RivnePortal/ukr/rada/SearchDecisionsOfRada.aspx>

"Zvit shchodo vykorystannia koshtiv miskykh biudzhativ na enerhoefektyvnist ta prydbannia enerhoresursiv za 2011–2014 roky mistamy – chlenamy Asotsiatsii «Enerhoefektyvni mista Ukrainy» ta mistamy – pidpysantamy Uhody Meriv" [A report on the use of means of the city budgets for energy efficiency and acquisition of energy resources for the 2011–2014 city – members of the Association "energy Efficient cities of Ukraine" and by the cities – signatories of the Covenant of Mayors]. https://www.dropbox.com/s/c0vi1q5ufg2r1hv3vit_41.pdf?dl=0

Zubenko, V. V. et al. "Biudzhetniy monitorynh: analiz vykonannia biudzhetu za 2015 rik" [Budget monitoring: analysis of budget execution in 2015]. *IBSED, Proekt «Zmitsnennia finansovoi initsiatyvy (ZMFI-II) vprovadzhennia», USAID*. Kyiv, 2016.